ISSN: 2181-3906 2026

International scientific journal
«MODERN SCIENCE AND RESEARCH»
VOLUME 5 / ISSUE 11 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ

ONLAYN OAVDA EKOLOGIK XABARLARNI DALILLASH VA AXBOROT MANBALARIDAN FOYDALANISH XUSUSIYATLARI (GAZETA.UZ, KUN.UZ VA DARYO.UZ MISOLIDA)

Nuraliyeva Shahnoza Izzatullo qizi
Xalqaro Nordik Universiteti
Jurnalistika yo‘nalishi magistranti.
Email: *shahnozanuraliyeva4@gmail.com*
https://doi.org/10.5281/zenodo.24071878

Annotatsiya. *Maqolada Gazeta.uz, Kun.uz va Daryo.uz nashrlarining ekologik xabarlarida dalil va axborot manbalaridan foydalanish xususiyatlari tahlil qilindi. 2025-yil avgust-dekabr oylarida e’lon qilingan to‘qqizta material maqsadli tanlandi. Har bir xabarda yetakchi axborot manbasi, dalil turi, raqamning izohlanishi hamda fakt bilan munosabatning ajratilishi ko‘rib chiqildi. Tanlangan korpusda to‘rtta xabar rasmiy ma’lumot yoki monitoringga, ikkita material suhbatdosh va mutaxassis fikriga, uchtasi esa tarixiy yoki qiyosiy tahlilga yetakchi darajada tayanishi qayd etildi. Ushbu toifalar mazkur tanlama doirasida berilgan; ular nashrlarning barcha xabarlarini ifodalamaydi.*

Kalit so‘zlar: *ekologik jurnalistika, onlayn OAV, dalillash, axborot manbasi, fakt va talqin, monitoring ma’lumotlari, Gazeta.uz, Kun.uz, Daryo.uz.*

ОСОБЕННОСТИ АРГУМЕНТАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ НОВОСТЕЙ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ИСТОЧНИКОВ В ОНЛАЙН-СМИ (НА ПРИМЕРЕ GAZETA.UZ, KUN.UZ И DARYO.UZ)

Аннотация. *В статье рассматриваются источники информации и способы обоснования фактов в экологических публикациях Gazeta.uz, Kun.uz и Daryo.uz. Для качественного сравнения целенаправленно отобраны девять материалов, опубликованных в 2025 году. В каждом тексте определен основной источник сведений и способ использования числовых данных, экспертной оценки или исторического контекста. В четырех публикациях преобладают официальные сообщения или мониторинг, в двух - интервью и экспертные мнения, в трех - аналитическое или сравнительное обоснование.*

Выводы ограничены рассмотренной выборкой и не характеризуют все публикации этих изданий.

Ключевые слова: *экологическая журналистика, онлайн-СМИ, источники информации, доказательность, факт и интерпретация, мониторинг, Gazeta.uz, Kun.uz, Daryo.uz.*

FEATURES OF EVIDENCE-BASED REPORTING AND THE USE OF INFORMATION SOURCES IN ONLINE ENVIRONMENTAL NEWS (A CASE STUDY OF GAZETA.UZ, KUN.UZ AND DARYO.UZ)

Abstract. *This study examines the use of evidence and information sources in environmental reporting by Gazeta.uz, Kun.uz and Daryo.uz. Nine dated and retrievable items published in August-December 2025 were purposively selected. Each item was assessed for its main source of evidence, treatment of numerical claims, distinction between fact and opinion, and*

attribution of proposed solutions. Four items were led by official statements or monitoring data, two by interviews or expert testimony, and three by historical, analytical or comparative context. These are descriptive categories assigned to a small sample, not estimates of the outlets' overall output. The article proposes a practical checklist for more transparent environmental reporting.

Keywords: *environmental reporting, evidence, news sources, fact and interpretation, monitoring data, Gazeta.uz, Kun.uz, Daryo.uz.*

KIRISH

Ekologik muammo haqida xabar berishda jurnalistning asosiy vazifalaridan biri da’vo va uning dalilini aniq bog‘lashdir. O‘quvchi havoning ifloslanishi, chiqindini qayta ishlash yoki Orol muammosi haqidagi matnda qaysi ma’lumot rasmiy o‘lchov, qaysisi mutaxassis izohi, qaysisi esa fuqaroning shaxsiy kuzatuvi ekanini ajrata olishi kerak. Bir xil fakt bir xabarda qisqa ogohlantirish, boshqasida esa sabab va oqibatni izohlovchi tahlil sifatida berilishi mumkin.

Boykoff va Boykoff ilmiy noaniqlik mavjud masalalarda qarama-qarshi fikrlarni mexanik tenglashtirish faktlarning daliliy vazniga doim ham mos kelmasligini ko‘rsatgan [1]. Bu xulosa mahalliy nashrlarning sifatiga tayyor baho emas, balki manbalar o‘rtasidagi farqni tekshirish uchun nazariy asosdir.

Masalan, Daryo.uzning Orol haqidagi materiali tarixiy voqealarni BMT bilan hamkorlikdagi loyihalar kontekstiga joylashtiradi [2]. Toshkent va Andijon havosi yomonlashgani haqidagi tezkor xabar hozirgi vaziyat va ogohlantirishga e’tibor qaratgan [3]. Pekin va Seul tajribasi bilan qiyoslovchi boshqa maqola esa Toshkent uchun yechimlarni muhokama qiladi [4].

Ushbu uch matnni mavzular soni bo‘yicha emas, dalil qanday keltirilgani bo‘yicha taqqoslash foydaliroq: tarixiy ma’lumotning manbasi, o‘lchovning vaqti hamda chet el tajribasini mahalliy sharoitga o‘tkazishdagi shartlar bir-biridan farq qiladi.

Matndagi dalil o‘quvchiga qaysi jihatni muhim deb ko‘rsatishi bilan ham ahamiyatli.

Entmanning freym haqidagi yondashuvida voqeaning ayrim qirralarini tanlab ajratish muammoning sababi va ehtimoliy yechimini talqin qilishga ta’sir etadi [5]. Gazeta.uz chiqindilarni qayta ishlash loyihalarini rasmiy taqdimot ma’lumotlariga tayangan holda bayon etgan [6]; havo masalasida bir nechta faol va mansabdor shaxsning fikrini jamlagan [7]; yana bir materialda qo‘mita raisining brifingini asosiy axborot manbasi qilgan [8]. Demak, nashr nomi o‘zgarmaganda ham yetakchi dalil turlicha bo‘lishi mumkin. Manbani keltirishning o‘zi uning mazmunini mustaqil tasdiqlash bilan bir xil emas.

Taqqoslashda kuzatiladigan belgilar oldindan belgilanishi zarur. Krippendorff kontent-tahlilning ishonchliligi materialni tanlash, tahlil birligi va kodlash qoidasining ochiq bayon etilishiga bog‘liqligini ta’kidlaydi [9]. Kun.uzning sentabrdagi materiali monitoring haqidagi xabarni mutaxassislar izohi bilan to‘ldirgan [10]; noyabrdagi qisqa xabari avtomatik stansiyalar ko‘rsatkichiga tayangan [11]; dekabrdagi publitsistik maqolasi esa ekologik vaziyatni davlat boshqaruvi va jamoatchilik mas’uliyati bilan bog‘laydi [12]. Shu sababli ushbu maqola ekologik mavzularning umumiy rivojlanish sur’atini emas, aynan dalilga tayanishning kuzatiladigan usullarini o‘rganadi.

Ekologik jurnalistikada ma’lumotni qayerdan olish huquqiy va kasbiy masaladir.

O‘zbekiston Respublikasining 1992-yil 9-dekabrdagi 754-XII-sonli “Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Qonuni ekologik ma’lumotlarning umumiy huquqiy kontekstini belgilaydi [13]. 2007-yil 15-yanvardagi O‘RQ-78-son Qonun bilan tasdiqlangan “Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida”gi yangi tahrir OAV faoliyatining huquqiy asoslaridan biridir [14]. Mazkur tadqiqot bu hujjatlarni axborotning ishonchliligi bilan bog‘liq kontekst sifatida oladi; alohida nashrning qonunga muvofiqligini yuridik ekspertiza qilmaydi.

Maqolaning maqsadi Gazeta.uz, Kun.uz va Daryo.uzning tanlangan ekologik xabarlarida fakt, manba va jurnalistik talqin qanday o‘zaro bog‘lanishini aniqlashdir. Uchta savol qo‘yildi: qaysi turdagi manba matnning tayanch dalili vazifasini bajaradi; sonli ko‘rsatkich va o‘zlashtirilgan ma’lumotning kelib chiqishi qanchalik ravshan ko‘rsatilgan; yangilik, intervyu va tahliliy maqolada fakt bilan fikr qanday ajratilgan? Manbalar soni yoki mavzular chastotasidan uch saytning tahririy reytingi tuzilmaydi. Xulosalar tekshirilgan to‘qqizta maqola doirasidan tashqariga umumlashtirilmaydi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda uch nashrning har biridan uchtadan, jami to‘qqizta ekologik material olindi.

Ularning e’lon qilingan sanalari 2025-yil 15-avgustdan 3-dekabrgacha. Tanlash mezonlari materialning manzili va sanasi ochiq bo‘lishi, ekologik masalaning asosiy mavzu sifatida kelishi, dalil manbalarini matndan ajratib ko‘rsatish imkoniyati va nashrlar o‘rtasida son jihatidan muvozanat saqlanishidir. Bu tasodifiy yoki to‘liq arxiv tanlovi emas, maqsadli kichik korpusdir.

Shuning uchun undan 2025-yildagi barcha ekologik xabarlar haqida foizli xulosa chiqarib bo‘lmaydi.

Kuzatuv birligi bitta mustaqil veb-maqola, kodlash maydonlari esa yetakchi axborot manbasi, keltirilgan dalil turi, sonli ma’lumotning izohi, fikrning muallifga nisbat berilishi va ko‘rsatilgan choraning bosqichi sifatida belgilandi. Barcha matnlar uchun yetakchi manba bitta toifaga ajratildi: rasmiy idora yoki monitoring; ekspert yoki suhbatdosh fikri; tarixiy, tahliliy yoki qiyosiy material. Bu toifa matndagi yagona manbani emas, aynan xabarni olib boruvchi asosiy dalilni bildiradi. Masalan, ekspert intervyusida ikkilamchi rasmiy raqam ham uchrashi mumkin.

Kodlash natijalari hisoblash va izoh jarayonlarini ajratish uchun jadvalga kiritildi.

Dalilning sifatini baholashda hech bir xabar faqat sarlavhasiga qarab ishonchli yoki ishonchsiz deb belgilanmadi. Raqamli xabarda o‘lchov birligi va vaqt, suhbatda gap kimga tegishliligi, mualliflik tahlilida esa fakt bilan bahoning chegarasi ko‘rib chiqildi. Hujjatli va kontekstual manbalar uchun sana, institut, boshqa davrga oid ma’lumotlarning mosligi tekshirildi.

Bir martalik o‘lchovni uzoq muddatli holat, kelajakdagi rejani amalga oshirilgan natija, bir kishining fikrini butun jamiyat qarashi sifatida talqin qilishdan saqlanildi. Kodlash qoidasining bunday ochiq berilishi qiyosiy kuzatuvni takrorlash imkonini oshiradi.

1-jadval. Tanlangan ekologik materiallar va ularning yetakchi dalil manbasi

Nashr / sana	Asosiy mavzu	Yetakchi dalil va manba turi
Gazeta.uz / 15.08.2025	Chiqindilarni qayta ishlash	Rasmiy loyiha e'loni / matbuot xizmati
Gazeta.uz / 14.11.2025	Toshkent havosi	Faollar va hokimlik vakillari / suhbat
Gazeta.uz / 28.11.2025	Havo ifloslanishi sabablari	Qo'mita rahbarining brifingi / rasmiy bayonot
Kun.uz / 23.09.2025	Toshkent havosi	IQAir va ekspert izohlari / suhbat
Kun.uz / 20.11.2025	PM2,5 ko'rsatkichi	Avtomatik stansiya o'lchovi / monitoring
Kun.uz / 03.12.2025	Ekologik boshqaruv	Mualliflik mulohazasi / tahlil
Daryo.uz / 23.09.2025	Orol muammosi	Tarixiy ma'lumot va BMT loyihalari / kontekst
Daryo.uz / 11.11.2025	Havo sifati	Havo holati / monitoring va ogohlantirish
Daryo.uz / 25.11.2025	Toshkent havosi	Pekin va Seul tajribasi / qiyosiy sharh

TAHLIL VA NATIJALAR

Yetakchi axborot manbalari bo'yicha taqsimot

Tahlilda to'rtta materialda yetakchi dalil rasmiy ma'lumot yoki avtomatik monitoring natijasi bo'ldi. Ikki material ekspert va suhbatdoshlarning bevosita izohlariga tayanadi. Uchta maqolada esa tarixiy hujjatli kontekst, mualliflik tahlili yoki boshqa davlatlar tajribasi bilan qiyos asosiy o'rinda turadi. Tanlamadagi ulushni hisoblash uchun U = (n / N) x 100 formulasi qo'llandi: n - toifadagi materiallar soni, N - jami materiallar soni (9). Masalan, rasmiy manba yoki monitoring ustun bo'lganlar U = (4 / 9) x 100 = 44,4 foiz. Bu ulush tanlab olingan matnlarga tegishli bo'lib, uch nashrning barcha xabarlariga nisbat berilmaydi.

2-jadval. To'qqiz materialda yetakchi dalil manbasi bo'yicha taqsimot

Yetakchi axborot manbasi	Materiallar soni	Tanlamadagi ulushi
Rasmiy bayonot yoki monitoring	4	44,4 %
Ekspert yoki suhbatdosh izohi	2	22,2 %
Tarixiy, tahliliy yoki qiyosiy kontekst	3	33,3 %

Yetakchi axborot manbasi	Materiallar soni	Tanlamadagi ulushi
Jami	9	100 %
Jami	9	100 %

15-avgustdagi chiqindilarni qayta ishlash haqidagi xabar davlat rahbariga taqdim etilgan loyihalar va matbuot xizmati axborotini asos qilib olgan [6]. Unda Toshkentda qurilish chiqindilarini, Samarqandda elektron chiqindilarni qayta ishlash haqida rejalashtirilgan ishlar tilga olinadi. Bunday ma’lumotda manbaning rasmiyligi loyiha natijasi allaqachon yuz berganini anglatmaydi. Xabarni o‘qishda “amalga oshiriladi” bilan “ishga tushirildi” shakllari qat’iy ajratiladi. Mazkur matn rasmiy manba yetakchi bo‘lgan holat sifatida kodlandi, lekin uning asosiy ko‘rsatkichi - kelajakdagi rejalar haqidagi axborotdir.

14-noyabrdagi material jamoatchilik faoli, jurnalist va shahar ma’muriyati vakillarining fikrlarini bir maqolada jamlaydi [7]. Bu yerda manbaning qiymati mutaxassis hisoboti bergan raqamlar bilan emas, vaziyatning odamlar hayotidagi ko‘rinishi va qarama-qarshi ijtimoiy nuqtalarni ko‘rsatishi bilan bog‘liq. Shaxsiy sog‘liq haqidagi xavotirni tibbiy tashxisga yoki tajribani ekologik o‘lchovga almashtirib bo‘lmaydi. Suhbat kimning gapi ekanini ko‘rsatgani uchun foydali; uning ilmiy tekshiruvi esa boshqa ma’lumot manbalarini talab qiladi. Shu bois material suhbatdosh izohi yetakchi bo‘lgan toifaga kiritildi.

28-noyabrdagi Gazeta.uz xabarida ekologiya sohasi rahbarining brifingida keltirilgan tabiiy va inson faoliyatiga oid omillar asosiy axborot manbasi bo‘ldi [8]. Masalan, transport, qurilish va yog‘ingarchilikka oid sonlar mansabdor shaxsning bayonotiga nisbatan berilgan. Ularni mustaqil ilmiy baholash uchun boshqa vaqt qatorlari, o‘lchov usullari va solishtirish manbalari zarur. Rasmiy so‘zlovchining gapini aniq nisbat berib yozish jurnalistik aniqlikni kuchaytiradi, ammo bunday iqtibosning o‘zi mustaqil tekshiruv o‘rnini bosa olmaydi. Ushbu xabar ham yetakchi rasmiy manba guruhiga kiritildi.

23-sentabrdagi kengaytirilgan materialda IQAir ko‘rsatkichlari bilan birga ekologiya va salomatlik bo‘yicha izohlar beriladi; tahririyat mutaxassislarning fikrini olgan [10]. Natijada o‘quvchi tezkor reytingdan ko‘ra kengroq savollarga - ifloslanish sabablari, ta’siri va ehtiyot choralariga - javob topadi. Biroq xalqaro portalda qayd etilgan bir lahzalik o‘rin uzoq yillik yillik o‘rtacha qiymat bilan tenglashtirilmasligi kerak. Ushbu matnda yetakchi izohlash usuli intervyu va mutaxassis mulohazasi bo‘lgani uchun aynan shu toifa tanlandi. Raqam ham borligi kodni avtomatik rasmiy monitoringga o‘zgartirmaydi.

20-noyabrdagi qisqa xabar avtomatik kuzatuv stansiyalari ma’lumotlarini keltirgan: soat 09:00 holatida PM2,5 konsentratsiyasi 202 mkg/m³, xabarda ko‘rsatilgan milliy me’yor esa 60 mkg/m³ [11]. Nisbat 202 / 60 = 3,37 bo‘lib, sarlavhada 3,4 baravar deb yaxlitlangan. Bu hisobdan yil davomida doim shunday ifloslanish kuzatiladi degan xulosa chiqmaydi. Matnda qiymat, sana va kuzatuv vaqti berilgani o‘quvchi uchun foydali. Aynan shu ma’lumot qisqa ogohlantirishning o‘lchovga tayangan dalili bo‘lib, manba turini monitoring toifasiga kiritish imkonini beradi.

3-dekabrdagi maqola ekologik muammo haqida mualliflik savoli qo‘yadi va uni davlat qarorlari, jamoatchilik e’tibori hamda siyosiy mas’uliyat kontekstida tahlil qiladi [12]. Bunda baholovchi fikrni statistik kuzatuv bilan aralashtirmaslik muhim: publitsistik maqola aniq muammoni muhokamaga chiqarishi mumkin, lekin uning tezisi boshqa turdagi tadqiqotlarda alohida sinov talab qiladi. Ushbu namuna yetakchi dalil turi jihatidan tarixiy-tahliliy va izohiy materiallar guruhiga joylashtirildi. Bu guruh past yoki yuqori jurnalistik sifatni anglatmaydi; materialning vazifasi va dalil shaklini tavsiflaydi.

Daryo.uz: tarixiy manba, monitoring va xorijiy qiyos

Orol fojiasiga bag‘ishlangan 23-sentabrdagi xabar muammoning tarixini, suv resurslarini yo‘naltirish oqibatlarini hamda O‘zbekistonning BMT bilan ishlash tajribasini bayon qiladi [2].

Unda uzoq davrga oid ma’lumot, tashkilot loyihasi va muallifning tarixiy izohi bir matnda keladi. Bunday material uchun dalilni tekshirish faqat bugungi kundagi bitta raqamni izlash bilan chegaralanmaydi: vaqt davri, xarita, dastur hujjati va undagi ko‘rsatkichlarning farqini o‘rganish zarur. Shu sababli maqola tarixiy-hujjatli kontekst yetakchi bo‘lgan toifada qayd etildi.

Toshkent va Andijonda havo sifati yomonlashgani haqidagi 11-noyabrdagi tezkor xabarda amaldagi vaziyat va ogohlantirish yetakchi ma’lumotdir [3]. Bu turdagi xabarning kuchi o‘quvchiga hozirgi xavfni tez yetkazishda, cheklovi esa o‘lchov joyi va muddati qisqa bo‘lishidadir. Agar ikki shaharning qiymatlari taqqoslansa, ular bir xil asbob, bir xil vaqt va bir xil o‘lchov bilan olinganini tekshirish zarur. Qisqa axborot matni shu sababli rasmiy monitoring yoki ma’lumot asosidagi xabar toifasiga kiritildi. Bu uning sabab-oqibat tahlili ham to‘liq degani emas.

25-noyabrda e’lon qilingan boshqa maqola Toshkentdagi vaziyat uchun Pekin va Seul misolida ilgari qo‘llangan choralarni taqqoslaydi [4]. Bu yerda manba faqat o‘lchov stansiyasi emas; qiyosiy dalillash shahar siyosati, transport tizimi va boshqaruv tajribasini o‘z ichiga oladi.

Xorijiy misol mahalliy yechimning mumkin bo‘lgan variantini tushuntirishi mumkin, ammo uni Toshkentda ishlashi isbotlangan formula sifatida ko‘rsatish mumkin emas. Iqlim, iqtisodiyot, energiya iste’moli va shahar tuzilishi kabi farqlarni hisobga olish zarur. Shu bois matn tahliliy-qiyosiy guruhga kiritildi.

DISKUSSIYA

Taqqoslashda manba turining o‘zi bilan uning da’voni qanchalik asoslashini ajratish kerakligi ko‘rindi. Rasmiy idoraning ma’lumoti manbaning kimligini aniq beradi, ammo xabar qilinayotgan loyiha hali rejalashtirish bosqichida bo‘lishi mumkin. Kuzatuv stansiyasi sonli qiymat beradi, lekin u sababni o‘zi bilan birga isbotlamaydi. Mutaxassis intervyusi tushuntirish beradi, biroq suhbatdosh xulosasi o‘lchovning o‘rnini bosa olmaydi. Mualliflik tahlili va xalqaro qiyos esa turli qarorlarni muhokama qilishga yordam beradi. Natija - dalilning mosligi uning nomiga emas, qaysi savolga javob berishiga bog‘liq.

Ekologik xabarda son ko‘rsatkich qo‘llanganda kamida to‘rtta savolga javob kerak: qiymatni kim o‘lchagan; qaysi birlikdan foydalanilgan; natija qachon va qayerda qayd etilgan; taqqoslanayotgan me’yor nimaga tegishli? Masalan, PM2,5 zarrachalarining mkg/m³ dagi konsentratsiyasi AQI deb ataladigan umumlashtirilgan indeks bilan bir xil narsa emas.

Shuningdek, bir martalik kuzatuv, sutkalik o‘rtacha va yillik o‘rtacha bir-birining o‘rnida ishlatilmasligi kerak. Shu chegaralar ochiq yozilsa, sarlavhadagi qisqa xabar asosiy matnda aniqroq ma’no oladi.

3-jadval. Ekologik xabardagi dalilni tekshirish uchun jurnalistik savollar

Manbaga beriladigan savol	Tekshiruvda qayd etiladigan dalil	Buning ahamiyati
Ma’lumot qayerdan olingan?	Rasmiy stansiya, ilmiy tadqiqot yoki suhbatdosh	Dalil va fikr chegarasi aniqlanadi
Raqam nimani bildiradi?	Birlik, ko‘rsatkich turi va o‘lchash davri	Noto‘g‘ri solishtirish kamayadi
Sabab qay darajada asoslangan?	Manba, alternativ izoh va noaniqlik	Bir omilni yagona sabab deyishdan saqlaydi
Chora qaysi bosqichda?	Reja, ijro, natija yoki tavsiya	Va’da bilan bajarilgan ish ajratiladi

3-jadval o‘rganilgan maqolalardan kelib chiqqan tekshiruv ro‘yxatidir; u sinovdan o‘tgan sifat indeksi yoki tahririyatlar reytingi emas. Mezonlarning ishonchliligi kattaroq korpus va mustaqil kodlovchilar yordamida keyinchalik tekshirilishi kerak.

Tadqiqotning asosiy cheklovi maqsadli, kichik korpusdan foydalanilganidir. Bir nashrdan uchtagina material olinishi manba tanlash usullarining umumiy ulushini aniqlashga yetmaydi.

Matnlarning faqat ochiq veb-nusxalari ko‘rilgan; jurnalistning manba bilan bog‘lanish jarayoni, tahririyat ichki tekshiruvi yoki o‘quvchilar reaksiyasi o‘rganilmagan. Kodlash mezonlari oldindan belgilangan bo‘lsa-da, mustaqil ikkinchi kodlovchi ishtirokida moslik sinovi qilinmagan.

Shuning uchun natijalar dalillardan foydalanishning kuzatiladigan misollarini beradi, lekin umumiy o‘lchangan tahririy ko‘rsatkich emas.

XULOSA

To‘qqizta ekologik materialning daliliy tuzilishi uchta yetakchi ko‘rinishda namoyon bo‘ldi: to‘rtta xabarda rasmiy idora yoki monitoring axboroti, ikkitasida suhbatdosh va ekspert izohi, uchtasida esa tarixiy, tahliliy yoki qiyosiy kontekst asosiy o‘rinni egalladi. Bu taqsimot manba turiga qarab shartli kodlash natijasidir. U manba sonini yoki barcha xabarlardagi jurnalistik sifatni o‘lchamaydi. Materiallarda rasmiy xabar, intervyu va tahliliy izohning turli vazifalari aniq farq qiladi.

Tanlangan misollar ekologik jurnalistika uchun uchta amaliy qoida zarurligini ko‘rsatadi: raqamni keltirganda o‘lchov sharti va vaqtini bildirish; suhbatdoshning shaxsiy kuzatuvini ilmiy o‘lchovga tenglashtirmaslik; siyosiy reja, muallif talqini va amalga oshirilgan natijani ajratish.

Jurnalist muayyan da’voni qaysi manba asoslayotganini aniq ko‘rsatganda matnning daliliy mantiqi ravshanlashadi. Mazkur kuzatuv umumiy mavzu tanlovini emas, xabarda faktni asoslashning tekshirish mumkin bo‘lgan ayrim ko‘rinishlarini ochib beradi.

Keyingi ilmiy ishda tanlangan manbalar turlarini bir necha yil davomida, ko‘proq material va mustaqil kodlovchilar ishtirokida tekshirish mumkin. Unda manbaning faqat nomi emas, havolalarning ishlashi, rasmiy hujjatlarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ishora, o‘lchov birliklari va voqea bilan sabab haqidagi mulohazaning chegarasi alohida kodlanishi lozim. Shundagina turli davr va nashrlar kesimida daliliy yondashuvning o‘zgarishi haqida kengroq xulosa chiqarish uchun yetarli asos yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Boykoff M. T., Boykoff J. M. Balance as bias: Global warming and the US prestige press // Global Environmental Change. – 2004. – Vol. 14, No. 2. – P. 125–136. – DOI: 10.1016/j.gloenvcha.2003.10.001.
2. Daryo. “Oq paxtaning qora dog‘i”. O‘zbekiston va BMT Orol fojiasini bartaraf etish uchun nimalar qilmoqda? – 23.09.2025 [Elektron resurs]. – URL: https://daryo.uz/2025/09/23/oq-paxtaning-qora-dogi-ozbekiston-va-bmt-orol-fojiasini-bartaraf-etish-uchun-nimalar-qilmoqda/
3. Daryo. Toshkent va Andijon shaharlarida havo sifati yomonlashdi. – 11.11.2025 [Elektron resurs]. – URL: https://daryo.uz/2025/11/11/toshkent-va-andijon-shaharlarida-havo-sifati-yomonlashdi
4. Daryo. Havo ifloslanishiga qarshi kurash: Toshkentga qaysi xalqaro tajriba qo‘l keladi? – 25.11.2025 [Elektron resurs]. – URL: https://daryo.uz/2025/11/25/havo-ifloslanishiga-qarshi-kurash-toshkentga-qaysi-xalqaro-tajriba-qol-keladi/
5. Entman R. M. Framing: Toward clarification of a fractured paradigm // Journal of Communication. – 1993. – Vol. 43, No. 4. – P. 51–58. – DOI: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x.
6. Gazeta. O‘zbekistonda chiqindilarni qayta ishlash hududlar bo‘yicha ixtisoslashtiriladi. – 15.08.2025 [Elektron resurs]. – URL: https://www.gazeta.uz/oz/2025/08/15/waste/
7. Gazeta. “Ifloslangan havo doimiy muhokama mavzusiga aylandi”. Jamoatchilik faollari va hokimlik vakillari nima deydi? – 14.11.2025 [Elektron resurs]. – URL: https://www.gazeta.uz/oz/2025/11/14/air-quality-opinions/
8. Gazeta. Iqtisodiy o‘sish va urbanizatsiya atrof-muhitga yuklamani kuchaytirmoqda – Ekologiya qo‘mitasi raisi. – 28.11.2025 [Elektron resurs]. – URL: https://www.gazeta.uz/oz/2025/11/28/air-pollution/
9. Krippendorff K. Content Analysis: An Introduction to Its Methodology. – 4th ed. – Los Angeles: SAGE Publications, 2018. – 472 p.
10. Kun.uz. Toshkent havosi yana eng iflos: sabab, oqibat va himoya choralari. – 23.09.2025 [Elektron resurs]. – URL: https://kun.uz/news/2025/09/23/toshkent-havosi-yana-eng-iflos-sabab-oqibat-va-himoya-choralari
11. Kun.uz. Toshkentda havo ifloslanishi kuchaydi: PM2,5 me’yordan 3,4 baravar oshdi. – 20.11.2025 [Elektron resurs]. – URL: https://kun.uz/news/2025/11/20/toshkentda-havo-ifloslanishi-kuchaydi-pm25-meyordan-34-baravar-oshdi

12. Kun.uz. Ekologiya – nihoyat siyosiy muammoga aylanyaptimi? – 03.12.2025 [Elektron resurs]. – URL: https://kun.uz/news/2025/12/03/ekologiya-nihoyat-siyosiy-muammoga-aylanyaptimi
13. O‘zbekiston Respublikasi. Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risida: 1992-yil 9-dekabrdagi 754-XII-sonli Qonun [Elektron resurs]. – URL: https://lex.uz/uz/docs/-107115
14. O‘zbekiston Respublikasi. “Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuniga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish haqida: 2007-yil 15-yanvardagi O‘RQ-78-sonli Qonun [Elektron resurs]. – URL: https://lex.uz/docs/-1106870